

a musician-teacher in the conditions of modern society]. Chelyabinsk.

7. Feldshteyn, D. I. (1999). *Psikhologiya vzrosleniya: strukturno-soderzhatel'nyye kharakteristiki protsessa razvitiya lichnosti*. [Psychology of growing up: structural and content characteristics of the process of personality development]. Moscow.

8. Fursenko, T. F. (2011). *Pedagogicheskiye usloviya podgotovki budushchego uchitelya muzyki i khudozhestvennoy kul'tury*. [Pedagogical conditions for the preparation of a future teacher of music and art culture]. Yaita.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

БІТЬКО Наталія Георгіївна – викладач

кафедри теорії музики та вокалу ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

БІТКО Natalia Georgiivna – lecturer at the Department of Music Theory and Vocal Theory of the «K. D. Ushinsky Southukrainian National Pedagogical University».

Circle of scientific interests: professional training of future music teachers.

Стаття надійшла до редакції 02.03.2021 р.

УДК 378.018.8:377.011.3-051]:664

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-192-230-235

ЛЮЛЬЧЕНКО Вячеслав Григорович –

викладач кафедри техніко-технологічних дисциплін, охорони праці та безпеки життєдіяльності

Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

ORCID:<https://orcid.org/0000-0002-6728-4744>

e-mail: agh-1@ukr.net

ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ САНІТАРНО-ГІГІЄНИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ ХАРЧОВОГО ПРОФІЛЮ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Прогресивний розвиток держави пов'язаний з необхідністю провадження інноваційних підходів у процес професійної підготовки фахівців різних галузей для вирішення проблем в суспільному, економічному та політичному житті країни, що ставить перед освітньою системою конкретні вимоги та певні удосконалення системи підготовки закладів вищої освіти. Ефективний підхід полягає в орієнтації освітнього процесу на формування компетентності з врахуванням педагогічного надбання тобто певної культури, що забезпечить успішну професійну підготовку майбутніх інженерів-педагогів харчового профіля.

Специфіка професійної діяльності майбутніх інженерів-педагогів харчового профіля пов'язана з професійно-специфічними складовими, що вимагає застосування особливих педагогічних умов під час формування готовності до професійної діяльності. Передбачена ефективність та успіх формування санітарно-гігієнічної компетентності у майбутніх інженерів-педагогів харчового профіля напряму залежить від дотримання певних етапів освітнього процесу в закладах вищої

освіти під час професійно-педагогічної підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями визначення змісту інженерно-педагогічної освіти у різних аспектах педагогічної науки займалися дослідники: Н. Брюханова, В. Безрукова, О. Коваленко, Л. Штефан, тощо. Суть і структура професійної компетентності інженера-педагога розкрита в працях І. Васильєвої, Н. Кузьміної, В. Кулешової, Н. Пахтусової та інших. Однак проблема професійно-педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів харчового профіля, а саме визначення етапів формування санітарно-гігієнічної компетентності у майбутнього інженера-педагога харчового профіля, не було приділено належної уваги.

Мета статті визначити та обґрунтувати етапи формування санітарно-гігієнічної компетентності у майбутніх інженерів-педагогів харчового профілю в закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із ключових напрямків оновлення змісту освітнього процесу виступає формування професійної компетентності майбутнього фахівця, що тісно пов'язано з розвитком особистих

професійних здібностей. Адже вища освіта України передбачає отримання сукупних систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у закладі вищої освіти у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти. У Законі «Про вищу освіту», компетентність є динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти.

З позиції дослідника С. Ящука, компетентнісний підхід у вищій освіті пов'язаний з особистісно орієнтованим і діяльнісним підходами до навчання, оскільки торкається майбутнього фахівця й може бути реалізованим і перевіреном тільки в процесі виконання ним певного комплексу дій. Він потребує трансформації змісту освіти з перетворенням його з моделі, яка існує об'єктивно, для «всіх» майбутніх фахівців навчального процесу, на суб'єктивні надбання окремого студента, які можна оцінити [4, с. 11].

Провідним показником готовності до професійної діяльності на сьогоднішній день є професійна компетентність – інтеграційна характеристика ділових і особистих якостей фахівця, що відображає не лише рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення цілей професійної діяльності, але і соціально-етичну позицію особистості. Компетентність інженера-педагога – це багатофакторне явище, що включає в себе систему теоретичних знань і способів їх застосування в конкретних педагогічних ситуаціях, ціннісні орієнтації педагога, а також інтегративні показники його культури (мова, стиль спілкування, ставлення до себе й своєї діяльності, до суміжних галузей знань й ін.).

Дослідники О. Антонова, С. Кириленко, О. Соколюк та інші вказують на дотримання санітарно-гігієнічних норм під час професійної підготовки майбутніх фахівців у системі вищої освіти, що передбачає створення позитивних умов для збереження та зміцнення здоров'я, тобто формує певну санітарно-гігієнічну компетентність кожного. Наголосимо, що санітарно-гігієнічна

компетентність передбачає сукупність соціальних норм і цінностей, спрямованих на підвищення поінформованості людини в питаннях, пов'язаних з охороною здоров'я та профілактики захворювань, що сформувалися за рахунок плідної праці людини над розвитком матеріального, технічного і духовного світу з мотивацією до ведення здорового способу життя як окремих людей, так і суспільства в цілому.

Процес пошуку компетентнісної моделі здійснений на основі аналізу соціальної, виробничої, педагогічної та професійної діяльності майбутнього інженера-педагога харчового профілю з урахуванням перспектив розвитку науки, техніки і суспільства в цілому, що дозволяє виділити систему якостей особистості, які забезпечують її саморозвиток, самовдосконалення та самонавчання для виконання завдань, що виникають у процесі життя.

При розробці моделі необхідно дотримуватися таких принципів як компроміс, баланс, різноманітність елементів, наочність, бачне представлення та спеціалізація. Дотримання вказаних принципів дозволяє розробити модель, яка матиме достатню надійність результату моделювання відносно похибок вхідних даних [6, с. 56]. Спосіб моделювання повинен передбачати мету, об'єкт, саму модель та ознаки, які має модель залежно від природи об'єкта моделювання. Модель – схема, яка відображає взаємозв'язки між об'єктами дослідження, а моделювання визначається нами як експериментальна діяльність, яка організовується з метою вивчення об'єктів дослідження, озброєння майбутніх інженерів-педагогів харчового профілю необхідними знаннями, вміннями і досвідом для подальшої їх реалізації на практиці.

Створена експериментальна модель професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів харчового профілю до формування санітарно-гігієнічної культури серед учнів закладу професійно-технічної освіти, що передбачає модернізацію та інтенсифікацію педагогічного процесу учасників освітнього процесу на пряму підготовки «Професійна освіта. Харчові технології» в закладах вищої освіти, де педагогічний процес підготовки майбутніх фахівців є частиною цілісного професійно-педагогічного процесу закладу вищої освіти. При розробці експериментальної моделі формування санітарно-гігієнічної компетентності у майбутніх інженерів-педагогів харчового

профілю, ми врахували наступні принципи побудови моделі: науковості, змістовності, гнучкості, повноти, цілісності, індуктивності, цілеспрямованості.

Експериментальна модель з формування санітарно-гігієнічної компетентності у майбутніх інженерів-педагогів харчового профілю у процесі професійної підготовки охоплює наступні блоки: методологічно-цільовий, організаційно-процесуальний, контрольно-оцінний.

Методологічно-цільовий блок включає мету (формування готовності майбутнього інженера-педагога харчового профілю до формування санітарно-гігієнічної культури в учнів закладу професійно-технічної освіти), завдання, підходи (системний, особистісно-орієнтований, компетентнісний) і принципи (свідомості й активності в навчанні; системності, послідовності та неперервності; цілісності, доцільності, прогностичності).

У межах організаційно-процесуального блоку передбачаються: етапи (адаптивно-пізнавальний, компетентісно-зорієнтований, самостійно-результативний), педагогічні умови (організаційні: організація навчального процесу на основі авторської моделі, впровадження ефективних форм і методів підготовки; методичні: створення навчально-методичної бази, реалізація потенціалу науково-педагогічного складу закладу вищої освіти; психолого-педагогічні: мотивація навчальної діяльності, формування системи знань, умінь і навичок у процесі підготовки, створення сприятливої психолого-педагогічної атмосфери. Педагогічне забезпечення навчально-виховного процесу формується з використанням змісту (впровадження спецкурсу «Санітарно-гігієнічна компетентність інженера-педагога харчового профілю»), форми (лекції (проблемні, з інтерактивними прийомами навчання); індивідуальну роботу зі студентами; самостійну роботу студентів, оздоровчі методики, самостійно-дослідницьку діяльність студентів, студентські наукові конференції, педагогічну практику, спецсеминар; практичні заняття, круглі столи), методи (бесіди, дискусії, тренінги, презентації, диспути, екстраполяції, проблемні ситуації, перегляд відеоматеріалів, рольова гра, аналіз, синтез, моделювання) та суб'єктів освітнього процесу (викладачі, студенти).

Контрольно-оцінний блок включає: критерії (когнітивний, мотиваційний, діяльнісний), що характеризуються відповідними показниками та відображенні у

рівнях сформованості санітарно-гігієнічної компетентності (високий, достатній, середній, низький). Результат даного професійно-педагогічного процесу впливається в готовності майбутнього інженера-педагога харчового профілю здійснювати формування санітарно-гігієнічної культури в учнів закладу професійно-технічної освіти та формується на ефективній взаємодії, цілісності та функціонуванні моделі. Суб'єктами освітнього процесу закладів вищої освіти визначено професорсько-викладацький склад та студентів напряму підготовки «Професійна освіта. Харчові технології».

Здійснення формування готовності майбутнього інженера-педагога харчового профілю до професійно-педагогічної діяльності ми розглядаємо, як систему інженерно-педагогічної підготовки де її складові взаємозалежні та взаємозв'язані. Системний підхід покликаний для об'єднання самостійних компонентів системи інженерно-педагогічної підготовки в цілу систему із взаємозв'язком. Адже поняття «система» трактується, як «множина взаємопов'язаних елементів цілісного утворення, єдність множини взаємопов'язаних елементів із метою цілеспрямованого педагогічного впливу на особистість» [5, с. 81].

Процес професійно-педагогічної підготовки майбутнього інженера-педагога харчової галузі із впровадженням системного підходу, на наш погляд буде значно ефективнішим. Науковець Н. Волкова вказує, що системний підхід в умовах сучасної університетської освіти дозволяє створити систему, яка обумовлює оновлення цілей, змісту, методик і технологій орієнтованих на формування професійного образу сучасного конкурентоспроможного фахівця, спроможного до професійної діяльності [3, с. 13]. Тому системний підхід є методологічною основою на всіх етапах дослідження.

Особистісно-орієнтований підхід полягає в професійній орієнтації особистості майбутнього інженера-педагога харчового профілю на особистість як на мету, суб'єкт, результат і головний критерій ефективності й продуктивності підготовки. Враховуючи позицію дослідника Н. О. Романчук можливо передбачити процес професійно-педагогічної підготовки майбутнього інженера-педагога харчового профілю повинен бути спрямований на формування у нього професійно важливих особистісних ставлень та якостей. Дані ставлення та якості

передбачають повагу до учнів закладу професійно-технічної освіти з професійно-педагогічним спрямуванням педагогічних, загально-технічних та спеціальних дисциплін. Знання сучасних технологій теоретичного та практичного навчання учнів та уміння трансформувати технічні знання у педагогічну систему навчання. Зазначений підхід закладено в основу перевірки запропонованої нами експериментальної моделі.

Компетентнісний підхід – передбачає забезпечення поєднання знань, умінь і особистого досвіду, особистих мотивів, ціннісних орієнтацій студентів та здатності застосовувати їх у формуванні санітарно-гігієнічної культури. Науковець О. Прохорова відзначає єдність і цілісність уявлень про професійну компетентність і професійно значимі якості особистості, що доповнюють один одного та виражаються терміном «суб’єктна професійна компетентність». Адже інженер-педагог має бути компетентним не тільки в питаннях педагогічної діяльності, а й у тій галузі господарства, для якої його готують у закладі освіти за відповідним профілем. [8, с. 86]. Компетентний інженер-педагог харчового профілю має володіти вміннями розв’язувати життєві і професійні проблеми та ситуації різної складності, які постають перед ним для формування професійної стійкості.

Результатом формування професійної санітарно-гігієнічної компетентності у майбутнього інженера-педагога харчового профілю є дидактичні принципи освітнього процесу, зокрема такі, як свідомість та активність в навчанні, системність, послідовність та неперервність, цілісність, доцільність та прогностичність.

Формування санітарно-гігієнічної компетентності у майбутнього інженера-педагога харчового профіля для формування санітарно-гігієнічної культури в учнів закладу професійно-технічної освіти є пріоритетним професійно-педагогічним напрямком підготовки майбутніх інженерів-педагогів харчового профілю та врахувавши результати наукового дослідження сприяли визначити наступні етапи підготовки: адаптивно-пізнавальний, компетентнісно-зорієнтований та самостійно-результативний, що реалізовувалися в освітній процес навчання студентів напряму підготовки «Професійна освіта. Харчові технології» у закладах вищої освіти, зокрема: перший, початковий етап – адаптивно-пізнавальний (II курс навчання у закладі вищої освіти); другий, основний етап – компетентнісно-

зорієнтований (III курс навчання у закладі вищої освіти); третій, завершальний етап – самостійно-результативний (IV курс навчання у закладі вищої освіти).

Мета адаптивно-пізнавального етапу полягає у спрямуванні освітнього процесу на формування у майбутнього інженера-педагога харчового профілю стійкої мотивації до отримання санітарно-гігієнічних знань, що необхідні для формування санітарно-гігієнічної культури в учнів закладу професійно-технічної освіти з усвідомленням важливості забезпечення санітарно-гігієнічного освітнього процесу в середовищі закладу професійно-технічної освіти. Завдання даного етапу полягають в наступному: забезпечити санітарно-гігієнічну складову дисциплін на основі міжпредметних зв’язків; санітарно-гігієнічну готовність майбутнього інженера-педагога харчового профілю до формування санітарно-гігієнічної культури в учнів закладу професійно-технічної освіти з усвідомленням важливості даного освітнього процесу; формування готовності майбутнього інженера-педагога харчового профілю до вирішення професійних завдань у процесі формування санітарно-гігієнічної культури в учнів закладу професійно-технічної освіти.

Другий етап – компетентнісно-зорієнтований є дієвим освітнім інструментом розвитку особистості, що спрямований на активне та конструктивне входження людини у сучасні суспільні процеси та дозволяє досягнути високого рівня, як власної самореалізації так і життєвої компетентності з професійним успіхом. Мета даного етапу полягає у розвитку суб’єкта з перетворенням особистого життя в напрямку саморозвитку з досягненням життєвого успіху. Набуття майбутнім інженером-педагогом харчового профілю професійної компетентності дозволяє її реалізувати в освітній процес закладу професійно-технічної освіти. Завдання даного етапу полягають в наступному: формування у студентів професійно-педагогічних знань про процес та особливості формування санітарно-гігієнічної культури в учнів закладу професійно-технічної освіти з стійким інтересом до збереження здоров’я; оволодіння майбутнім інженером-педагогом харчового профілю знаннями, формами і методами формування санітарно-гігієнічної культури в учнів закладу професійно-технічної освіти, з урахуванням їх соціального, сімейного та психічного станів;

визначення основних завдань професійно-педагогічної підготовки в контексті вирішення професійно-педагогічних проблем формування санітарно-гігієнічної культури в закладі професійно-технічної освіти. Тому, необхідно фахові дисципліни та спецсеминар об'єднати для глибшого розуміння поняття «санітарно-гігієнічна культура» з ознайомленням специфіки і особливості.

Мета третього етапу – самостійно-результативний – полягає в оволодінні майбутнім інженером-педагогом харчового профілю практичними технологіями для формування санітарно-гігієнічної культури в учнів закладу професійно-технічної освіти, впровадження набутих теоретичних знань і умінь в освітній процес закладу професійно-технічної освіти. Даний етап передбачає наступні завдання: накопичення у майбутнього інженера-педагога харчового профілю системи санітарно-гігієнічних знань, умінь та навиків для організації професійно-педагогічного процесу в закладу професійно-технічної освіти; поєднання теоретичних знань щодо технології педагогічного супроводу статево-рольової соціалізації дітей та практичних умінь її реалізації при проходженні педагогічної практики; застосування теоретичних знань та набутих вмінь у процесі педагогічної практики в дошкільних навчальних закладах.

Формування майбутнього інженера-педагога як особистості, яка несе персональну відповідальність за прийняті рішення та здійсненні процесу в санітарно-гігієнічній галузі та формування в нього практичних умінь та навичок здійснювати санітарно-гігієнічну освіту, для створення санітарно-гігієнічного досвіду.

Впровадження в освітній процес професійно-педагогічної підготовки майбутнього інженера-педагога харчового профілю, педагогічних підходів, принципів та педагогічних умов дозволив підвищити достатній та високий рівень санітарно-гігієнічної компетентності, що вдалось дослідити за допомогою критеріїв, а саме когнітивного, мотиваційного та діяльнісного.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Визначені етапи підготовки майбутнього інженера-педагога харчового профілю до формування санітарно-гігієнічної культури в учнів закладу професійно-технічної освіти в процесі їхньої професійно-педагогічної підготовки дозволять через термінове удосконалення та підвищення якості професійно-педагогічного освітнього процесу майбутнього інженера-педагога харчового профілю до професійно-

педагогічної діяльності. Перспектива подальшої розвідки полягатиме у напрямку удосконалення освітнього процесу з професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів харчового профілю у закладах вищої освіти.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Антонова О. Є. Здоров'язберігаюча компетентність особистості як наукова проблема (аналіз поняття) // Вища освіта у медсестринстві: проблеми і перспективи: зб. статей всеукраїнської науково-практичної конференції. 10–11 листопада 2011. Житомир: Полісся, 2011. С. 27–31.
2. Безпалько О. В. Формування готовності студентів педвузу до проектування організаційних форм виховної діяльності: дис. ... кандидата. пед. наук : 13.00.01 / Безпалько Ольга Володимирівна. К., 1998. 189 с.
3. Волкова Н. В. Системний підхід до професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій / Н. В. Волкова // Професійна освіта: проблеми і перспективи. 2016. Вип. 11. С. 10–14.
4. Компетентнісний підхід у професійній підготовці майбутніх учителів К63 технологій : колективна моногр. / авт. кол.: А. М. Гедзик, О. М. Коберник, С. І. Ткачук, С. М. Яшук [та ін.]. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2017. 280 с.
5. Костікова І. І. Сучасні методологічні підходи професійної підготовки вчителя засобами інформаційно-комунікаційних технологій / І. І. Костікова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2008. № 8. С. 79–83.
6. Кочубей Т. Д. Системний підхід у вищій школі : навч. посіб. / автори-упоряд. Кочубей Т. Д., Івашенко К. В. Умань: ПП Жовтий О. О., 2014. 131 с.
7. Підлісна В. Г. Принципи здорового способу життя студентської та учнівської молоді / В. Підлісна, М. Гуска // Вісник Кам'янець-Поділь. нац. ун-ту ім. Івана Огієнка: зб. наук. пр. 2010. Вип. 3. С. 149–153.
8. Прохорова О. В. Використання компетентнісного підходу у підготовці майбутніх інженерів-педагогів / О. Прохорова // Молодь і ринок. Херсон. 2011. № 1. С. 85–89.

REFERENCES

1. Antonova, O. Ye. (2011). *Zdorov'iazberihaiucha kompetentnist' osobystosti iak naukova problema*. [Health-preserving competence of the individual as a scientific problem]. Zhytomyr.
2. Bezpal'ko, O. V. (1998). *Formuvannia hotovnosti studentiv pedvuzu do proektuvannia orhanizatsijnykh form vykhovnoi diial'nosti*. [Formation of readiness of students of pedagogical high school for designing of organizational forms of educational activity]. Kiev.

3. Volkova, N. V. (2016). *Systemnyj pidkhhid do profesijnoi pidhotovky majbutnikh inzheneriv-pedahohiv u haluzi kharchovykh tekhnolohij*. [A systematic approach to the training of future engineers-teachers in the field of food technology].

4. *Kompetentnisnyj pidkhhid u profesijnij pidhotovtsi majbutnikh uchyteliv K63 tekhnolohij*. (2017). [Competence approach in professional training of future teachers of K63 technologies]. Uman'.

5. Kostikova, I. I. *Suchasni metodolohichni pidkhody profesijnoi pidhotovky vchytelia zasobamy informatsijno-komunikatsijnykh tekhnolohij*. (2008). [Modern methodological approaches to teacher training by means of information and communication technologies].

6. Kochubej, T. D. (2014). *Systemnyj pidkhhid u vyschij shkoli*. [System approach in high school]. Uman'.

7. Pidlisna, V. G. (2010). *Pryntsypy zdorovoho sposobu zhyttia students'koi ta uchniv'skoi molodi*. [Principles of a healthy lifestyle of student youth]. Kam'ianets'-Podilsky.

8. Prokhorova, O. V. (2011). *Vykorystannia kompetentnisnoho pidkhhodu u pidhotovtsi majbutnikh*

inzheneriv-pedahohiv. [Using a competency-based approach in the training of future pedagogical engineers]. Kherson.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЛЮЛЬЧЕНКО Вячеслав Григорович –

викладач кафедри техніко-технологічних дисциплін, охорони праці та безпеки життєдіяльності Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Наукові інтереси: підготовка інженера-педагога харчової галузі.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

LYULCHENKO Vyacheslav Grigorovich –

Professor of the Department of Techno-Technological Disciplines, Labor Protection and Safety of Life of the Pavlov Tychna Uman State Pedagogical University name of Pavlo Tychna.

Circle of scientific interests: training the engineer-pedagogue of food profile.

Стаття надійшла до редакції 02.03.2021 р.